

- Наукові записки Національного університету «Острозька Академія». Економіка. – 2013. – Вип. 23. – С. 239–242.
5. Мойсеєнко І.П. Інвестування : [навч. посіб.] / І.П. Мойсеєнко. – К. : Знання, 2006. – 490 с.
6. Колісник М. Дев'ять видів дивідендної політики / М. Колісник // Києво-Могилянська бізнес-студія. – 2002. – № 2 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.management.com.ua/finance/fin029.html>.

УДК:338.512

Волошина О.А.

*асистент кафедри економіки підприємства
та управління персоналом
Полтавського національного технічного університету
імені Юрія Кондратюка*

Клименко Н.О.

*студентка
Полтавського національного технічного університету
імені Юрія Кондратюка*

ФОРМУВАННЯ ВИТРАТ ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

Статтю присвячено дослідженню теоретичних засад і методичних підходів до формування витрат господарської діяльності підприємства. Виявлено проблеми формування витрат господарської діяльності та запропоновано шляхи їх вирішення для розвитку підприємства. Надано пропозиції щодо зниження витрат господарської діяльності.

Ключові слова: підприємство, витрати, господарська діяльність, класифікація витрат, собівартість, виробництво, ефективність, центри затрат, зниження витрат.

Волошина О.А., Клименко Н.А. ФОРМИРОВАНИЕ РАСХОДОВ ХОЗЯЙСТВЕННОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ ПРЕДПРИЯТИЯ

Статья посвящена исследованию теоретических основ и методических подходов к формированию расходов хозяйственной деятельности предприятия. Выявлены проблемы формирования расходов хозяйственной деятельности и предложены пути их решения для развития предприятия. Даны предложения по снижению расходов хозяйственной деятельности.

Ключевые слова: предприятие, расходы, хозяйственная деятельность, классификация расходов, себестоимость, производство, эффективность, центры затрат, снижение расходов.

Voloshina O.A., Klimentko N.A. FORMATION EXPENSES ECONOMIC ACTIVITY OF ENTERPRISES

The article investigates theoretical foundations and methodological approaches to the development costs of business enterprises. The problems of formation costs of economic activity and the ways of their solution for the enterprise. The article provided suggestions for reducing the cost of business.

Keywords: enterprise, the cost, economic activity, classification of charges, prime price, production, efficiency, centers of expenses, cost cutting.

Постановка проблеми. Оскільки в умовах розвитку економіки все більше уваги приділяється формуванню ресурсів підприємства, то питання аналізу формування собівартості продукції підприємства є досить актуальним. Ця тема є предметом досліджень багатьох вітчизняних та зарубіжних учених. Зазначені питання набувають особливого значення за умов ринкової трансформації економіки, пошуку ефективних механізмів економічного розвитку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У сучасних економічних умовах відіграє важливу роль визначення шляхів формування витрат господарської діяльності підприємства. Питанням формування та здійснення витрат на підприємствах, їх оцінка, пошук шляхів зниження і оптимізації є предметом досліджень таких науковців та практиків, як: С.А. Котлярів, І.О. Бланк, Ф.Ф. Бутинець [1] та ін. Теоретичні аспекти калькулювання собівартості продукції досліджували І.О. Бланк, С.Ф. Друрі, Ч. Хорнгерн, Дж. Фостер [2], серед українських учених – В.Г. Андрійчук, Ф.Ф. Бутинець, Н.В. Герасимчук, В.П. Завгородній, В.Я. Савченко, В.В. Сопко, В.Г. Лінник, С.Ф. Покропивний, А.Т. Мармоза, Ю.М. Тютюнник, Л.І. Шваб, Л.В. Чижевська [4] та ін.

Мета статті полягає у висвітленні теоретичних основ і методичних підходів до формування витрат

господарської діяльності підприємства, виявленні проблем та шляхів їх вирішення для розвитку підприємства.

Виклад основного матеріалу дослідження. Господарська діяльність включає як виробничу діяльність, у процесі якої виробляється продукція, виробництво народного споживання та інші матеріальні цінності, та невиробничу діяльність, пов'язану з виконанням різних видів робіт, у тому числі науково-дослідних, надання послуг, результати яких відчужуються як товар. Господарська діяльність має здійснюватися належним чином та давати якісні результати, що можливо забезпечити, якщо суб'єкти господарювання будуть мати достатні знання, навички, досвід, а це досягається, коли така діяльність здійснюється постійно у вигляді промислу. Тобто важливою ознакою господарської діяльності є її систематичність, виконання на професійній основі. У господарській діяльності значну роль відіграють витрати, адже від обсягу витрат та раціонального використання ресурсів залежить якість господарської діяльності підприємства.

Сучасний погляд на категорію витрат досить різноманітний. В економічній літературі не має єдиного підходу до економічного визначення як витрат у цілому, так і виробничих витрат зокрема, тому дане

поняття часто розглядається з кількох точок зору, які іноді суперечать одна одній. Отже, під час здійснення виробничої діяльності питання суті витрат є досить важливими і залишаються актуальною темою дискусій, які розгортаються як у періодичній літературі, так і на науково-практичних конференціях та семінарах [5].

У процесі господарської діяльності на підприємстві має місце створення витрат.

Витрати – це сукупність виражених у грошовій формі і використаних ресурсів підприємства, пов'язаних із виробництвом продукції, наданням послуг, виконанням робіт та їхньою реалізацією. Для того щоб краще розуміти та контролювати створення витрат на підприємстві, їх класифікують за певними ознаками. Класифікація допомагає глибше зрозуміти суть витрат, вивчити порядок їх формування і мету використання.

У господарській діяльності значну частку мають витрати на виготовлення продукції. Для контролю витрат необхідно визначити собівартість продукції.

У процесі своєї господарської діяльності підприємство проводить безліч фінансово-господарських операцій і постійно несе витрати, пов'язані з їх проведенням. Одні групи витрат безпосередньо пов'язані зі здійсненням конкретної операції (із конкретним об'єктом витрат), інші – мають загальний характер і необхідні для забезпечення функціонування підприємства в цілому. Усі витрати – і матеріальні, і трудові, і фінансові – підприємство здійснює для забезпечення своєї господарської діяльності.

Операційні витрати є основною складовою частиною витрат підприємства. До них входять: виробнича собівартість, адміністративні витрати, витрати на збут, інші операційні витрати. Під операційними витратами (собівартістю) розуміються виражені в грошовій формі витрати трудових, матеріальних, нематеріальних, фінансових ресурсів на здійснення операційної діяльності.

Витрати, пов'язані з операційною діяльністю, які не входять до виробничої собівартості, поділяють на: адміністративні, витрати на збут та інші операційні витрати.

Витрати операційної діяльності групують за такими економічними елементами: матеріальні затрати, витрати на оплату праці, відрахування на соціальні заходи, амортизація, інші операційні витрати [6].

Для контролю надзвичайно важливого значення в сьогоденних умовах господарювання набуває інформація про витрати не в цілому по підприємству чи організації, а в частині більш деталізованих об'єктів формування затрат.

Бухгалтерському апарату затрати на виробництво найкраще контролювати там, де відбувається виробничий процес або його обслуговування. У зв'язку з цим з'явилися такі об'єкти формування й обліку затрат, як місця виникнення затрат, центри затрат і центри відповідальності.

Місцем виникнення затрат називається місце, де вони фактично утворилися.

До місць виникнення затрат відносять структурні підрозділи (цехи, бригади, відділи, дільниці), які являють собою об'єкти нормування, планування й обліку затрат виробництва з метою контролю і управління витратами виробничих ресурсів.

Основою виділення центрів затрат є спільність устаткування, що використовується, виконуваних операцій чи функцій.

Центри відповідальності стосовно процесу вироб-

ництва поділяють на основні та функціональні, а за відношенням до внутрішньогосподарського механізму – на госпрозрахункові й аналітичні. Основні центри відповідальності забезпечують контроль затрат у місцях їх виникнення: виробничий комплекс відповідає за затрати цехів, що входять до нього, цех – за затрати дільниць, які належать йому, дільниця – за затрати бригад.

Функціональні центри поширюють контроль затрат на багато місць їх виникнення, якщо затрати у них формуються під впливом даного центру.

Госпрозрахункові центри відповідальності, як правило, співпадають із місцями виникнення затрат, їм належить контроль у момент виникнення витрат.

Аналітичні центри відповідальності не пов'язані із системою внутрішніх госпрозрахункових відносин, вони створюють системи контролю окремих витрат.

Розрізняють два види центрів відповідальності, а саме: центр відповідальності за затратами, центр відповідальності за фінансовими результатами.

Разом із тим розрізняють такі принципи виділення центрів відповідальності на підприємстві: функціональний, територіальний, відповідності організаційній структурі, подібності структури затрат.

За функціональним принципом виділяють такі центри відповідальності:

- обслуговуючі центри відповідальності, які надають послуги іншим центрам усередині підприємства (ідальні, електропідстанції, паросиловому господарству);

- матеріальні центри відповідальності, які служать для заготівлі і забезпечення підприємства чи організації матеріальними ресурсами (відділ матеріально-технічного постачання);

- виробничі центри відповідальності являють собою підрозділи основного, допоміжного і підсобного виробництва;

- управлінські центри відповідальності – заводоуправління, бухгалтерія, відділ кадрів;

- збутові центри відповідальності займаються реалізацією продукції (відділ маркетингу, збуту).

За територіальним принципом існує два варіанти поділу на центри відповідальності:

1. У рамках одного центру відповідальності поєднані декілька функцій (наприклад, деякі підприємства мають декілька представництв у різних регіонах, кожне таке представництво займається маркетингом, рекламою, збутом продукції тощо).

2. Один функціональний напрям діяльності поділяють на декілька центрів відповідальності (наприклад, підприємство має декілька складів, розміщених у різних частинах міста).

Вибір способу поділу підприємства на центри відповідальності визначається специфікою конкретної ситуації.

Формування витрат за центрами витрат і сферами відповідальності до цього часу ще не знайшло належного застосування на підприємствах України, хоча його необхідність диктується тією обставиною, що в умовах ринкового середовища слід мати детальну інформацію про формування собівартості та шляхи її зниження з метою обмеження витрат на виробництво, що призведе до мінімізації ціни продажу [7].

Рівень економічної ефективності діяльності підприємства залежить від багатьох чинників та умов. Ці чинники в реальності діють не ізольовано, а здебільшого перетинаються і обумовлюють один одного. Частина з них залежить від діяльності підприємства, інші пов'язані з технологією й організацією виробництва, а деякі зумовлені рівнем використання вироб-

ничих ресурсів і впровадженням науково-технічного прогресу [8].

Найважливішим показником економічної ефективності діяльності підприємства є отримана сума прибутку. Його формують сума грошових надходжень, одержана підприємством від продажу сільськогосподарської продукції, та затрати, пов'язані з його виробництвом і реалізацією.

Виручка від реалізації залежить від обсягів товарної продукції та ціни на неї, ціна ж значною мірою – від попиту і пропозиції на кожний окремий вид продукції, що виробляє підприємство, її якості, каналів реалізації, строків реалізації та ін. Особливим чинником, який впливає на збільшення виручки від реалізації, є підвищення якості продукції. На якісну продукцію, що постачається на ринок, існує кращий попит, вона реалізується за вищою ціною.

Чинники, що формують і мають великий вплив на обсяг прибутку, постійно перебувають у тісному взаємозв'язку, обумовлюють один одного. Через це зміна одного з них спричиняє відповідну зміну інших.

Відповідно до обмеженості ресурсів і важливості їх економії, основними чинниками, які визначають ефективність виробництва, є трудомісткість, матеріаломісткість і фондомісткість продукції. Із цього випливає, що підприємство в господарській діяльності повинно приділяти значну увагу вдосконаленню технології, спеціалізації та концентрації виробництва, організації й оплаті праці, впровадженню досягнень науково-технічного прогресу і набутому досвіду.

Для беззбиткового функціонування підприємства, його фінансової сталості слід не тільки мати необхідні ресурси, а й правильно встановлювати нормативний рівень їх витрачання, визначати оптимальне співвідношення ресурсів для виробництва і реалізації продукції (робіт, послуг), тобто чітко володіти інформацією про структуру виробничих витрат підприємства, уміло ними управляти. На підприємстві формують витрати відповідно до їх класифікації та мети. Залежно від класифікаційних ознак витрати повинні відповідати таким принципам: об'єктивності; економічної однорідності; повноти; відповідності доходам; ефективності; достовірності; сутєвості.

Основним завданням управління витратами є пошук шляхів ефективного використання наявних обмежених ресурсів за допомогою основних функцій: планування, калькулювання, обліку, аналізу і контролю витрат внутрішньовиробничої діяльності, які взаємопов'язані між собою [4].

Для оптимізації витрат на виробництво продукції підприємство повинне використовувати методи, які забезпечать йому тривалий успіх. Підприємство може вкласти додаткові кошти в дослідження і розробки, які дадуть можливість зменшити витрати на виробництво продукції без зниження її якості. Також підприємство може зменшити витрати за допомогою грамотної роботи з постачальниками [3].

У сучасних ринкових умовах із поширеними кризовими явищами актуальною проблемою є прийняття рішень з підвищення рівня прибутковості. Крім чинників збільшення обсягів виробництва продукції, просування її на незаповнені ринки, виникає проблема зниження витрат на виробництво і реалізацію цієї продукції.

До основних джерел зниження витрат виробництва і реалізації продукції підприємства належать:

– зниження витрат сировини, матеріалів, палива та енергії на одиницю продукції;

– зменшення розміру амортизаційних відрахувань, що припадають на одиницю продукції;

– зниження витрат заробітної плати на одиницю продукції;

– скорочення адміністративних та накладних витрат під час експорту та імпорту товарів;

– ліквідація непродуктивних витрат і втрат.

На економію ресурсів значно впливає кількість техніко-економічних чинників. Найбільший вплив мають такі групи внутрішньовиробничих чинників, як:

– підвищення технічного рівня виробництва;

– удосконалювання організації виробництва і праці;

– зміна обсягу виробництва.

Всі вони призводять до зниження витрат сировини, матеріалів, заробітної плати. Зменшення витрат сировини і матеріалів досягається за рахунок зниження норм їхнього використання, скорочення відходів і втрат у процесі виробництва і збереження, повторного використання матеріалів, впровадження безвідходних технологій.

На розмір витрат істотний вплив має зміна цін на сировину і матеріали. За їхнього збільшення витрати зростають, а за зниження – зменшуються.

Зниження витрат підприємства забезпечується і за рахунок зменшення витрат живої праці на одиницю продукції та темпів зростання його продуктивності відносно темпів зростання середньої заробітної плати.

Значне зниження витрат можна досягти також у результаті застосування прогресивних методів організації виробництва. Прикладом є розроблена в Японії і маюча широке застосування в усьому світі система організації виробництва *justintime* (точно в термін). Вона знижує витрати виробництва за рахунок бездефектного виготовлення продукції. Сутність її полягає в тому, що комплектуючі вироби, деталі поставляються споживачу у визначене місце, у потрібний час, у необхідній кількості. Якщо попадаються браковані деталі, виробничий процес зупиняється, тому що запасів на робочому місці не має.

Система *justintime* сприяє зниженню витрат, головним чином, за рахунок того, що:

1. знижуються витрати на складування і збереження напівфабрикатів як у споживача, так і у виробника. Останній окрім того знижує витрати на реалізацію;

2. має місце забезпечення бездефектного виготовлення продукції постачальником. Підприємства в цих цілях повинні навчати всіх співробітників методам контролю якості, підвищувати відповідальність робітників за якість, використовувати автоматичні пристрої для контролю якості і т. д. У результаті знижуються витрати виробництва, що пов'язані з повторною обробкою бракованих виробів, споживанням сировини і заробітною платою.

Велику увагу слід приділити таким резервам, як правильний підхід до класифікації та калькулюванню витрат.

Підприємства – суб'єкти зовнішньоекономічної діяльності повинні вміло управляти накладними витратами під час експорту та імпорту товарів. Накладні витрати під час експорту (імпорту) – це витрати підприємства з перевезення і реалізації товарів, які поділяються на витрати в національній та іноземній валютах. Прямі накладні витрати в національній валюті включаються до собівартості конкретних товарів, непрямі (загальнопромислові) – не включаються. Це такі витрати, як збори за митне

оформлення і мито, вартість експортної (імпоротної) ліцензії, транспортні витрати до порту експортера (імпортера), фрахтування судна, навантажувально-розвантажувальні роботи, страхування перевезення.

Зниження розміру накладних витрат пов'язане з підвищенням ефективності експорту (імпорту), тому перевірка дотримання підприємством у звітному періоді режиму економії та пошук можливостей їх скорочення є важливим інструментом у підвищенні ефективності всієї діяльності підприємства.

Із цією метою здійснюється аналіз витрат звітного періоду порівняно з попереднім. У процесі аналізу слід встановити причини зміни величини накладних витрат відносно обсягу реалізації чи собівартості товарів, а також за окремими видами накладних витрат. Необхідно мати на увазі, що приріст абсолютного рівня накладних витрат може бути викликаний такими причинами, як збільшення кількості реалізованих товарів та зміни розмірів окремих видів витрат на одиницю реалізованих товарів. Зміна відносного же рівня викликана такими причинами, як зміни цін на товари, зрушення у структурі реалізації товарів, зміна величини витрат на одиницю кількості реалізованих товарів [7].

Висновки. Результати досліджень свідчать, що комплексний підхід до управління витратами дасть змогу знизити їх розмір, підвищити ефективність як зовнішньоекономічної, так і господарської діяльності підприємства в цілому. Теоретичні основи

можуть допомогти краще зрозуміти суть витрат господарської діяльності підприємства. Знання проблем та причин їх створення допоможе краще зрозуміти їх суть та можливі наслідки. Знаючи суть проблеми формування витрат, можна в ході аналізу шукати шляхи їх вирішення для розвитку підприємства. Знаходження оптимального варіанту для зменшення витрат необхідне для ефективного функціонування підприємства.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Косинська О.В. Оптимізація витрат як засіб підвищення прибутковості підприємств / О.В. Косинська // Формування ринкових відносин в Україні. – 2011. – № 7. – С. 106–108.
2. Котляров С.А. Управление затратами на предприятии : [учебное пособие] / С.А. Котляров. – М. : Альт-Пресс, 2012. – 385 с.
3. Кузьмін О.Є. Економічна діагностика : [навч. посіб.] / О.Є. Кузьмін, О.Г. Мельник. – К. : КНЕУ, 2012. – 318 с.
4. Мацибора В.І. Економіка підприємства : [навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл.] / В.І. Мацибора, В.К. Збарський, Т.В. Мацибора. – К. : Каравела, 2012. – 312 с.
5. Омелянович Л.О. Фінансова діяльність суб'єктів господарювання : [підручник] / Л.О. Омелянович. – К., 2011. – 231 с.
6. Петрович І.М. Економіка і фінанси підприємства : [підручник] / І.М. Петрович, Л.М. Прокопишин-Рашкевич. – Львів : Магнолія, 2014. – 406 с.
7. Скибінська З.М. Економіка та організація виробництва : [навч. посіб.] / З.М. Скибінська. – К. : Знання, 2012. – 299 с.
8. Ткаченко С.О. Вдосконалення системи оптимізації витрат обігу / С.О. Ткаченко // Проблеми економіки. – 2012. – № 1. – С. 91–95.

УДК 338.48 (477)

Галасюк С.С.

*кандидат економічних наук,
доцент кафедри економіки та управління туризмом
Одеського національного економічного університету*

ПРОБЛЕМИ КАТЕГОРИЗАЦІЇ МОТЕЛІВ В УКРАЇНІ

Статтю присвячено аналізу системи категоризації готельних підприємств, зокрема мотелів. Проведено дослідження окремих нормативно-правових документів чинного законодавства України про категоризацію засобів розміщення. Зроблені висновки про основні проблеми встановлення категорій мотелям у зв'язку із протиріччями, виявленими в нормативно-правовій базі.

Ключові слова: мотель, категоризація, процедура сертифікації, послуги розміщення, знаки відповідності, нормативно-правова база.

Галасюк С.С. ПРОБЛЕМЫ КАТЕГОРИЗАЦИИ МОТЕЛЕЙ В УКРАИНЕ

Статья посвящена анализу системы категоризации гостиничных предприятий, в том числе мотелей. Проведено исследование отдельных нормативно-правовых документов действующего законодательства Украины о категоризации средств размещения. Сделаны выводы об основных проблемах установления категорий мотелям в связи с противоречиями, выявленными в нормативно-правовой базе.

Ключевые слова: мотель, категоризация, процедура сертификации, услуги размещения, знаки соответствия, нормативно-правовая база.

Galasyuk S.S. PROBLEMS OF THE MOTELS CATEGORIZATION IN UKRAINE

Article is devoted to the analysis of categorization system of the hotel enterprises, including motels. Research of separate standard and legal documents of the Ukraine current legislation on a categorization of tourism accommodation is conducted. Conclusions are drawn on the main problems of establishment of categories to motels in connection with the contradictions revealed in standard and legal base.

Keywords: motel, categorization, procedure of certification, placement service, marks of conformity, standard and legal base.

Постановка проблеми. У всьому світі мотелі вважаються основним типом готельних закладів, призначених для обслуговування туристів, подорожуючих на автомобілях або автобусах. Для сприяння споживачам у свідомому виборі засобу розміщення, а також для інформування їх про комплекс надаваних

послуг і рівень комфорту розробляються спеціальні стандарти по категоріях та застосовуються правила категоризації готельних підприємств.

В Україні на даний час створено пакет нормативно-правових актів, необхідних для оцінки послуг мотелів із метою отримання ними певної категорії,